

מתוך המאמר השבועי במדור ויתילדו

[מתוך מאמר 173 שפורסם היום יום שישי ערש"ק לסדר "כל העדה כולם קדושים"]

את המאמר שלפנינו, נפתח בשושלת המלוכה - ה"ה משפחת השר הנודע **רבי שאול וואהל מבריסק** - המסיים את שושלת היוחסין שבמאמרינו, ואשר על פי המסורת היה **"מלך פולין ליום אחד"**.

על השר הנ"ל נמסר שהוא היה מצאצאי **דוד המלך**. אין לנו כמובן פירוט הדורות שביניהם דור אחר דור, ואם קבלה היא - נקבל. דבר זה נרשם לראשונה על ידי **אביו של בעל ה"אוהב ישראל" מאפטא זי"ע**, ואם כי הוא מסתייג שם מעט, ובלשונו: **"כמדומה לי"**, אבל בכל זאת מדובר במקור חשוב וקדום טרם העתקתם של שיבושי היוחסין ממגילה למגילה. לעת עתה לא מצאנו מקור קדום לו.

זה לשון כתב היד של העתקת **בעל ה"אוהב ישראל"** שהעתיק ממגילת היוחסין שהעלה אביו על כריכת שו"ת הריב"ש שלו: **"בן השר ונגיד וטפסר, הגביר הנכבד שלשלת היוחסין ועתיר נכסין, המפורסם בפי כל, מוהר"ר שאול וואליש ז"ל. בהגאון הגדול המפורסם מופת הדור המאור הגדול, מוה' יודא מפאדווה. בהגאון הגדול המפורסם הנשר הגדול בעל כנפים, תפארת ישראל ראש גולה, מוהר"ר מאיר מפאדווה, שחבר הגהות מיימוניות, הנקרא בפי כל גדולי הפוסקים מהר"מ מפאדווה זצלה"ה. וכמדומה לי, ששמעתי שהי' להנגיד השר מוה' שאול וואליש הנ"ל, שטר יוחסין, איש מפי איש, עד דוד המלך ע"ה. ואני הקטן, נין ונכד להגאונים ורבנים הנ"ל, באעה"ח היום יום א' ר"ח אלול תפ"ז לפ"ק, פה ק"ק זמיגראד יע"א. ה"ק שמואל במהור"ר הרב המאוה"ג החסיד המפורסם מוהר"ר ארי' ליב זלה"ה."**

* * *

הנה כי כן, העדות הראשונה לכך בכתובים היא משנת תפ"ז, שלש שנים לפני הדפסת הספר **"פי שנים"**, אשר שם מייחס המחבר את **רבי שאול וואהל הנ"ל** עד **רש"י הקדוש**. לא ידוע כיצד הוא מתייחס לרש"י, ובפרט, לאחר ששללנו בראיות ברורות היותו נכד לרבי **יחיאל לוריא מבריסק** הנודע ביחוסו עד **רש"י הקדוש**.

והנה, גם על **רש"י הקדוש** מקובל שהוא היה מצאצאי **דוד המלך**. וגם כאן אין לנו כמובן פירוט הדורות שביניהם דור אחר דור, ואם קבלה היא - נקבל. אלא

נפעי קדם אוצר מגילות יוחסין

שכאן צירפו את המסורת שנמסרה בספר "סדר הדורות", ולפיה היה רש"י הקדוש מבני בניו של התנא רבי יוחנן הסנדלר.

יחוס זה שנמסר בשנת תקכ"ו לראשונה בשער ה"ים של שלמה", נודע מקורו שנתיים לאחר מכן, בשנת תקכ"ח, [שנת: "רבי יוחנן הסנדלר" לפ"ק...], על פי עדותו של רבי יוזלמן מוורמייזא - בעל ספר המקנה, שקיבל מקרוב משפחתו - רבי משה אנוש מוורמייזא, ששמע בעצמו מפי זקינו רבי יוחנן ב"ר אהרן לוריא בעל ה"משיבת נפש". עדותו נדפסה לראשונה בעמוד שאחורי השער של שו"ת מהרש"ל מהדורת פיורדא שנת תקכ"ח, [לאחר מכן - במהדורת לבוב תרכ"ג, הכניס המהדיר ר"י כ"ץ מלונדון את קטעי העדות הללו אל תוך הספר, והוסיף אותם כהערה לסימן כ"ט, ומכאן נשתבשו רבים וטובים לציין את יחוסו של המהרש"ל כאילו שהם נכתבו על ידי המהרש"ל עצמו בתשובותיו בסימן כ"ט...].

* * *

מה הלאה? כאן באה ההוספה שרבי יוחנן הסנדלר הנ"ל, היה "דור רביעי לרבן גמליאל הזקן, שהיה בן בנו של הלל הנשיא, שעליו אמרו חז"ל שהוא התייחס מצד אמו עד שפטיה בן דוד המלך, [ראה במסקנת הגמרא במסכת כתובות דף ס"ב ע"ב]. את ההוספה הלזו הוספנו גם אנו בכל מגילות היוחסין שערכנו עד עתה, מאחר שכך נכתב הדבר שוב ושוב במשך כמאתיים שנה בכל ספרי היוחסין, ובפרט שלא מצאנו עד עתה כל קושיא של ממש אודות יחוס זה. והנה, בביקורינו לאחרונה אצל כ"ק אדמו"ר מראדז'ין שליט"א, העלינו בפנינו כמה תמיהות בענין יחוס זה, ושחנו לו את אשר בלבנו, שאנו מחוייבים להתייחס במגילות היוחסין ליחוס זה, למרות שככל שהדבר נשמע תמוה כמעט ברור לנו כשמש שזה לא נכון, ושלדעתנו קרוב לוודאי שרבי יוחנן הסנדלר כלל לא היה נכדו של רבן גמליאל הזקן. ובפרט, שהרי מן התימה היא שיחוס מסוג זה של דור התנאים לא יוזכר ולו ברמז קל בכל ספרי הדורות המוסמכים הקדומים. והוספנו בדברינו, שהמעין הישר יבחין מיד שמדובר לכאורה בטעות מצערת של ר' אריה יהודה לייב היילפרין - נכדו של בעל ה"סדר הדורות", שהעלה את היחוס הלזה לראשונה, וללא כל מקור כמובן, בשנת תקכ"ו, בשער הספר "ים של שלמה" למסכת קידושין, ואח"כ הוא חוזר על כך בשער הספר "סדר הדורות" שהוציא לאור בשנת תקכ"ט, והוא מציין זאת שוב בהקדמתו שם, ומשם נפוץ הדבר על פני כל הארץ. זאת ועוד, הרי גם גאון עוזינו החיד"א זי"ע כאשר הוא מציין פעם אחת בלבד בספרו "שם הגדולים" את היחוס הלזה, הוא מציין שהמקור הוא אך ורק על פי שערי ה"ים של שלמה" בלבד "שנדפסו מחדש", וללא כל מקור אחר.

נפעי קדם אוצר מגילות יוחסין

את התמיהות הרבות שהעלינו בפניו חתמנו בתמיהה עצומה ומסכמת.
מדוע לא פירט כותב השער הנ"ל את המשך הדורות עד "הלל" ו"דוד", ונעצר
ב"רבן גמליאל הזקן"? הרי לכאורה מתאים היה יותר לכתוב: "דור שישי להלל
הזקן, נצר מגזע דוד המלך"...

* * *

וכאן הפתיעה אותנו המענה שקיבלנו מפי האדמו"ר מראדזין שליט"א
המצטיינת כדרכו באבחנתו החדה במקור השיבוש. לאחר שהוא הוסיף בפנינו
תמיהות נוספות על היחוס הנ"ל - אשר אין כאן המקום להאריך בהם, מסר לנו
האדמו"ר את דעתו זה מכבר, ואשר ברשותו מתפרסמים הדברים כאן לראשונה.
לדעתו, לא התכוון הכותב הנ"ל כלל בדבריו לייחוס ביולוגי, אלא שמאחר
והכותב לא התבטא בכתובתו במילים נכונות וברורות דיים, מכך נגרם בשנים
הבאות ש"הדברים יצאו מהקשרם"...

הכותב לא ביקש להמשיך כאן את פירוט שלשלת היוחסין כלל וכלל, כי אם
להניח בפני הקורא את זהותו של "רבי יוחנן הסנדלר" הלזה שהוא היה מאבותיו
זקניו של רש"י הקדוש, והוא ביקש לבטא זאת בכך שמדובר ב"תנא" מחכמי
המשנה, ושהוא היה אחד מהתנאים שפעלו בדור הרביעי והאחרון של התנאים,
כהמשך לדור הראשון של התנאים שבראשו עמד התנא רבן גמליאל הזקן...
ובמילים פשוטות: רש"י הקדוש היה מגזע התנא רבי יוחנן הסנדלר שחי
ופעל בדור הרביעי לרבן גמליאל הזקן ראש התנאים....

* * *

ועתה, ניתנה ראש ונשובה לפרקי היוחסין, אל הפרק שבו עצרנו במאמר
הקודם. וזה החלי בעהשי"ת:

עד כאן מראש המאמר

* * *

להלן, סיום המאמר:

... אלא שכל יחוסו של הרא"ה ואחיו למעלה בקודש עד רבינו זרחיה הלוי
בעל המאור גם היא לאו בפירוש איתמר, אלא על פי תיקונו של גאון עוזינו מרן
החיד"א זי"ע. שכן, על פי דברי הרא"ה בחתימתו, הוא היה בנו של: רבי יוסף
הלוי. בן רבי בנבנשתי הלוי מפרובינציא. בן רבי יוסף הלוי. בן רבי יצחק הלוי
מגירונה. והחיד"א זי"ע מתקן ומוסיף כאן - בין ר' יוסף ובין אביו ר' יצחק - דור

נפעי קדם אוצר מגילות יוחסין

נוסף: בן רבינו זרחיה הלוי - הרז"ה - בעל המאור.

* * *

והנה, הגאון **רבי צבי הירש הורוויץ מדרעזן** מביא שמועה בריש ספרו "תולדות משפחת הורוויץ", ולפיה, היתה משפחה זו מבני בניו של **שמואל הנביא** ע"ה, שהיה משבט **לוי**, מבני **קרח בן יצהר בן קהת בן לוי**. כמו כן, מסורת בפי חסידים, אשר "החוזה" - ה"ה הרה"ק **רבי יעקב יצחק הלוי הורוויץ - "הרבי מלובלין"** זי"ע, שהיה מבני בניהם של משפחה מיוחסת זו, היה נוהג לומר: **"די הייליגע זיידע קרח"**.

אלא שהרב מדרעזן לא מציין מקור לשמועה זו. גם הגה"ק **הרבי ר' שמואל שמעלקא הלוי הורוויץ מניקלשבורג** זי"ע, כאשר ציין ביום פטירתו את שייכות נשמתו לנשמת שמואל הנביא, לא הזכיר מאומה שהוא מיוצאי חלציו, וכמו שהועד על כך בהקדמת ספר **נזיר ה'** - עיי"ש.

כ"ק **אדמו"ר מראדזין** שליט"א הראה לנו ששמועה זו נפוצה היתה כבר שנים רבות לפני מסירתו על ידי הרב מדרעזן, אך לא דווקא מסורת משפחתית כי אם שמועה בעלמא ללא כל מקור, וכמו שמצאנו את העדות לכך בספרו של הגאון **רבי מעשיל גלבשטיין** בחיבורו "תפילה למשה" שנדפס בשנת תרנ"ח, [ראה שם בעמוד מ"ב ע"א]. אלא ששוב, עדיין ללא מקור.